

ระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม

A Four Paccaya Principles-Based Intellectual Consumption Behavioral System for
Phrapariyattidhamma School Students in Nakhon Phanom Province

¹พระมหากวีพัฒน์ ยารังษี, ²พระมหาสมบุญ ทองแก้ว และ ³สมชัย ศรีนोक

¹Phramaha Kaviphat Yarangsi, ²Phramaha Somboon Thongkaew
and ³Somchai Srinok

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: ¹Kaweephatmaew@gmail.com, ²somboon1595@gmail.com, ³choo.sink@gmail.com

Received October 2, 2024; Revised December 22, 2024 ; Accepted December 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนา และ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยและพัฒนา จากการวิเคราะห์เอกสาร และวิจัยภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบสอบถามนักเรียน 48 รูป ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ และครูสอน จำนวน 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านองค์ความรู้ ระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 คือ การใช้สอยปัจจัย 4 อันได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัช ในการทำเป็นกิจวัตรประจำวัน
2. ด้านพัฒนาระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายด้านคือด้านเครื่องนุ่งห่ม อยู่ในระดับมาก ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง ด้านอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง และ ด้านยารักษาโรค อยู่ในระดับปานกลาง
3. ด้านการประเมินประสิทธิภาพระบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด
4. ด้านองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ของระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 คือ ประกอบด้วย A = Aliment อาหาร (บิณฑบาต) R = Residence ที่อยู่อาศัย (เสนาสนะ) A = Attire เครื่องนุ่งห่ม (จีวร) M = Medicine ยารักษาโรค (คิลานเภสัช)

คำสำคัญ: ระบบพฤติกรรม; การบริโภคด้วยปัญญาหลักปัจจัย 4; โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

This article seeks to explore and analyze knowledge pertaining to the development and assessment of a consumption behavior system, focusing on four key factors, among students at

Phra Piyatham School in Nakhon Phanom Province. The study involves both research and development, incorporating document analysis and field research methods such as questionnaires and interviews. Data was collected from 48 student questionnaires and interviews with 7 directors and teachers. Qualitative data was subjected to content analysis, while quantitative data was analyzed using percentage, mean, and standard deviation statistics.

The findings of the research revealed several key points:

1) In terms of knowledge about the consumption behavior system based on the four factors (consumption, clothing, housing, and medicine), which correspond to the four requisites in Buddhism (robes, alms, dwelling, and medicine), it was found that the students had a good understanding of these concepts.

2) The development of the consumption behavior system, based on the four factors, was determined to be overall at a moderate level. The specific aspects of clothing and housing were rated at higher levels compared to food and medicine.

3) The overall assessment of the system's effectiveness by experts indicated a high level of achievement, with specific items receiving particularly high ratings.

4) As a result of the research, a consumption behavior system based on the four factors, was established, with A representing Aliment, R for Residence, A for Attire, and M for Medicine.

Keywords: Four Paccaya Principles; Consumption Behavioral; Phrapariyattidhamma School

บทนำ

ปัจจัยเป็นสิ่งที่สนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ที่ทุกคนต้องมีปัจจัยเหล่านี้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งหากขาดไปก็จะทำให้การดำรงชีวิตนั้น ๆ เป็นไปด้วยความยากลำบาก และหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือ ‘อาหาร’ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิต เป็นแหล่งพลังงานที่สิ่งมีชีวิตทุกชีวิตต้องการ เป็นการบริโภคเพื่อให้ร่างกายได้รับพลังงานจากแหล่งพลังงานดังกล่าวไปใช้ประโยชน์สำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า การแสดงอาการที่เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการเลือกการซื้อ การใช้ปัจจัย 4 เป็นสินค้าหรือบริการ จากการได้มาตามความต้องการและคาดหวังของผู้บริโภค (ชูชัย สมितिไกร, 2554) การบริโภคตามหลักพระพุทธศาสนาต้องเป็นการบริโภคที่ประกอบด้วยปัญญา พิจารณาให้เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งเหตุผลและบรรพชิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งภิกษุสามเณรจะต้องพิจารณาบริโภคปัจจัย 4 โดยความสำรวมระวังให้มากเป็นพิเศษ คือ 1) จีวร ใช้สอยเพียงเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน และเพื่อปกปิดร่างกาย 2) บิณฑบาต บริโภคไม่ใช่เพื่อเล่น มัวเมา หรือประดับตกแต่ง แต่เพื่อยังอัตภาพร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ บรรเทาความหิวเก่า ป้องกันความหิวใหม่ 3) เสนาสนะ ใช้สอยเพื่อบำบัดความหนาว ความร้อน จากสัตว์และอันตรายจากฤดูกาล 4) คิลานเภสัช เพื่อให้บรรเทาเวทนาที่เกิดจากอาพาธต่างๆ การบริโภคหรือใช้สอยปัจจัย 4 ต้องพิจารณาให้ถูกต้องตามหลักพระวินัยของพระพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ให้มีสติพิจารณาอยู่เป็นประจำทั้งก่อนจะบริโภค ขณะบริโภค และหลังจากบริโภคแล้ว ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน ไม่ให้เป็นไปเพื่อประดับ ตกแต่ง แต่เป็นไปเพื่อยังอัตภาพนี้ให้เป็นไป

การบริโภคน้ำดื่ม 4 ถ้วยต่อวันจะช่วยให้ร่างกายแข็งแรงขึ้นพื้นฐานของบรรพชิต ตามหลักพระธรรมวินัย เรียกว่า นิสัย 4 ซึ่งพระอุปัชฌาย์จะต้องบอกแก่กุลบุตรผู้ที่อุปสมบทให้วันที่บวช ปัจจัย 4 คือ สิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิต สิ่งที่ต้องอาศัยเลี้ยงอัตตภาพ ได้แก่ 1. จีวร (ผ้านุ่งห่ม) 2. บิณฑบาต (อาหาร) 3. เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย ที่นั่ง ที่นอน) 4. คิลานปัจจัย เภสัชบริขาร หรือเภสัช (ยาและอุปกรณ์รักษาโรค) สี่อย่างนี้สำหรับภิกษุ จำกัดเข้าไปอีก เรียกว่า นิสสัย 4 แปลว่า เครื่องอาศัยของบรรพชิต ได้แก่ 1. ปิณฑยาโลปโกชนะ (โกชนะคือคำข้าวที่ได้มาด้วยกำลังปลีแข้ง) 2. บังสุกุลจีวร (ผ้าที่เขาทิ้งตามกองขยะหรือตามป่าช้า) 3. รุกขมูลเสนาสนะ (อยู่อาศัยโคนไม้) และ 4. ปุติมุตตเภสัช (ยาน้ำมูตรเน่า) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543) ส่วนที่อนุญาตนอกเหนือจากนี้ เป็นอติเรกกลาก (ปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิตที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้บริโภคใช้สอยได้เพิ่มขึ้นจากที่กำหนดไว้เดิม)

บทความนี้นำเสนอระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญา เพื่อพัฒนาระบบและเพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม อันจะเกิดประโยชน์ในการประพฤติปฏิบัติตนตามระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 ในฐานะศาสนทายาท อันเป็นการเกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนาให้ดำรงอย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อพัฒนาระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม
3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง กระบวนการ หรือพฤติกรรมที่ตัดสินใจ การซื้อ การใช้ และการประเมินผล การใช้สินค้าหรือบริการของบุคคล ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการซื้อสินค้าและบริการทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ฉัตยาพร เสมอใจ, 2550) ซึ่งเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า (สุปัญญา ไชยชาญ, 2550) ทั้งยังเป็นความต้องการ ความคิด การกระทำ การประเมินผล การตัดสินใจซื้อ และการใช้สินค้าหรือ บริการของบุคคล เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของบุคคลนั้น ๆ (สุวัฒน์ ศิริรินทร์ และ ภาวนา สอนพลู, 2566) นอกจากนี้ พฤติกรรมผู้บริโภคยังเป็นการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือก (Select) การซื้อ (Purchase) การใช้ (Use) และการกำจัดส่วนที่เหลือ(Dispose) ของสินค้าหรือบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตน (ชูชัย สมितिไกร, 2554) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้อง กับบุคคลหรือกลุ่มในการจัดหา การเลือกสรร การซื้อ การใช้ และการจัดการภายหลังการบริโภคผลิตภัณฑ์/บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ (ปณิศา มีจินดา, 2553) ซึ่งผู้บริโภคโดยส่วนใหญ่มักจะมีพฤติกรรมของบุคคลในการ ค้นหา (Searching) การซื้อ (Purchasing) การใช้ (Using) การประเมิน (Evaluating) และการ

ดำเนินการ (Disposing) เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ โดยคาดหวังว่าสิ่งเหล่านั้นจะสามารถตอบสนอง ความต้องการของตนได้ (Schiffman et al., 1994)

สรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค คือ การแสดงอาการที่เป็นกระบวนการเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อ การใช้ การประเมินผลสินค้าหรือบริการ เป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ เป็นสิ่งที่สังเกตได้หรืออาจสังเกตไม่ได้จากการได้มาตามความต้องการและการคาดหวังของผู้บริโภค

การบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4

การบริโภคปัจจัย 4 ด้วยปัญญาในเรื่อง อาหาร ไตรจีวร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ของพระภิกษุสงฆ์ทั้งในอดีตสืบเนื่องถึงปัจจุบันมีเป้าหมายคือ การบริโภคอย่างมีสติ และสันโดษ มีโยนิโสมนสิการ (รู้จักคิดพิจารณาโดยแยบคาย) บริโภคเพื่อดำรงชีพ เพื่อเจริญสมณธรรม กำจัดทุกข์ได้ จุดมุ่งหมายที่สำคัญการบริโภค คือ ข้อวัตรปฏิบัติตามวิธีพุทธประกอบด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการปรับตัวการบริโภคปัจจัย (พระครูวรดิตถ์ธรรมาภรณ์ คำพันธ์ เมืองนนท์, 2563)

การบริโภคด้วยปัญญา เป็นการฝึกเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาเรียกว่า โภขเนมัตตัญญูตา คือความรู้จักประมาณในการบริโภค ซึ่งหมายถึง การบริโภคด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจความหมายและคุณค่าของการบริโภคว่า เราบริโภคเพื่ออะไร เพราะฉะนั้น สำหรับพระที่บวชใหม่ จึงมีคำสอนเบื้องต้นอย่างหนึ่งว่าให้ ปฏิสังขยา คือจะต้องพิจารณาก่อนบริโภคว่า เราบริโภคเพื่ออะไร ไม่ใช่บริโภคเพียงเพื่อเอร็ดอร่อย เพื่อจะสนุกสนาน มัวเมา หรือเพียงเพื่อจะอวดโก้แสดงฐานะอะไรกัน ไม่ใช่อย่างนั้น ถ้ากินแบบนั้นก็มีแต่ผลเสียหมดทุกด้าน จึงต้องมองความหมายของการบริโภคให้ถูกต้อง พอบริโภคด้วยปัญญา ก็ปรับพฤติกรรมในการบริโภค ทำให้บริโภคอย่างรู้จักประมาณ รู้จักพอดี แล้วก็เกิดคุณทั้ง 3 สถาน มีผลดีทั้งระบบ อันเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือความพอดีที่เป็นทางสายกลาง (วัดญาณเวศกวัน, 2565) เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักให้มนุษย์มีสติในการดำเนินชีวิต ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง การปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoen et al., 2021) และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Klomkul et al., 2023) ซึ่งจะเป็นผลทำให้มีจริยธรรมที่ดีงาม และนำความสุขมาให้แก่ตนเองและคนอื่นในสังคมหรือองค์กร รวมถึงมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางกายและจิตใจ ความเคารพในตนเองและผู้อื่นและสอดคล้องเกี่ยวเนื่องตามหลักการของเหตุและผลที่ต้องเป็นไปตามความเป็นจริง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในตนเองของบุคคล แล้วกระจายไปสู่สังคมโดยรวม (ปาริณันท์ ปรางทิพย์อำไพ, 2566) เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาประเทศชาติต่อไป (เชรชฐรัฐ กองรัตน์, 2567)

การบริโภคด้วยปัญญา หมายถึง การใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ แล้วทำให้เป็นการศึกษา คือ ได้ความรู้และได้ประโยชน์ เช่น การบริโภค (กิน) อาหารก็ควรพิจารณาว่า เพื่อประโยชน์อะไร รวมทั้ง การบริโภคพอดี (การรู้จักประมาณในการบริโภค) การบริโภคอาหารจึงจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เรามีชีวิตที่มีสุขภาพดี และสามารถทำงานได้ดียิ่งขึ้น การบริโภคสิ่งอื่น ๆ ก็เป็นไปตามหลักการเดียวกัน คือ พิจารณาความจำเป็นที่แท้จริงต่อร่างกาย ซึ่งจะนำไปสู่การดำรงอยู่ของระบบรวมที่สมบูรณ์ คือ ตัวบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม บุคคลเช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็น นักศึกษา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) การบริโภคด้วยปัญญาให้เกิดความพอดี เมื่อมนุษย์จะบริโภค คือเมื่อจะสนองความต้องการในการบริโภค เขาก็ต้องผลิต เมื่อเขาต้องผลิต เขาก็ต้องไปเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ เมื่อบริโภคมาก ก็ผลิตมาก เมื่อผลิตมากก็ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาก เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันนี้ คำว่า การผลิต จึงมีความหมายเป็นการทำลายด้วย

ส่วนคำว่า ปัจจัย มาจากบาลี ปจย (ปติ+อิ คติ+อิ+อ) แปลว่า เหตุ ปัจจัย เช่น ปฏิจ ผลิตสมา เอติติ ปจโย แปลว่า เหตุที่ผลอาศัยเป็นไป ชื่อว่า ปัจจยะ (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2547) ซึ่งปัจจัย 4 คือ สิ่งจำเป็นในชีวิต สิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิต สิ่งที่ต้องอาศัยเลี้ยงอัตภาพ ได้แก่

- 1) จีวร คือผ้าห่ม
- 2) ปิณฑบาต คืออาหาร
- 3) เสนาสนะ คือที่อยู่อาศัยที่นั้งที่นอน
- 4) คิลานปัจจัยเภสัชบริวารหรือเภสัช คือยา อุปกรณ์รักษาโรค (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

นอกจากนั้น ปัจจัย 4 หมายถึง เหตุในทางให้ผล 4 อย่าง เช่น การแสวงหาปัจจัย 4 ทางคือ ทางเครื่องนุ่งห่ม ทางอาหาร ทางเสนาสนะและทางยารักษาโรค ซึ่งเป็นองค์ประกอบหรือส่วนประกอบในการเลี้ยงชีวิตของบรรพชิตในพระพุทธศาสนา 4 อย่าง คือ จีวร (เครื่องนุ่งห่ม) ปิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่) คิลานเภสัช (ยา) รวมเรียกว่า จตุปัจจัย คือปัจจัย 4 โดยปริยาย หมายถึง เงินตราก็ได้และมักใช้กับภิกษุและสามเณร บางครั้งคำว่า ปัจจัย กับ เหตุ ใช้แทนกันได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สรุปได้ว่า ปัจจัย 4 1) เป็นเครื่องนุ่งห่มที่ทำให้เกิดผลตามมา 2) เป็นของสำหรับใช้สอย 3) เป็นเครื่องอาศัยของชีวิต 4) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพระภิกษุสงฆ์ 4 อย่าง ได้แก่ ไตรจีวร เป็นเครื่องนุ่งห่ม อาหารปิณฑบาต เป็นเครื่องที่ทำให้มีชีวิตอยู่ได้ เสนาสนะ เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อพักผ่อนกาย เพื่อหาความสงบทางจิตใจ คิลานเภสัช หมายถึง หลักความหมายที่เป็นสาเหตุ 4 อย่างที่ทำให้ทุกวันนี้สาเหตุในการแสวงหาเพื่อให้เกิดผลตามหลักของความหมาย ได้แก่ 1. จีวร คือผ้าห่ม 2. ปิณฑบาต คืออาหาร 3. เสนาสนะ คือที่อยู่อาศัยที่นั้งที่นอน 4. คิลานปัจจัยเภสัชบริวารหรือเภสัช คือยา อุปกรณ์รักษาโรค

หลักธรรมสนับสนุนการบริโภคปัจจัย 4

องค์ความรู้เพื่อการศึกษา การบริโภคปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ เป็นที่สนใจของผู้แสวงหาทางเลือกในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาว่า การบริโภคปัจจัย 4 ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ สันโดษ 3 ความรู้จักพอประมาณในการดำเนินชีวิต

สันโดษ คือ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้จักอิ่มรู้จักพอ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2543) คำว่า สันโดษตรงกับภาษาบาลีว่า สันตุฏฐิ มีความหมายไว้ 3 นัย ได้แก่

1) สันโดษ แปลว่า ยินดีสิ่งที่เป็นของตน กล่าวคือ ความพอใจของซึ่งเป็นส่วนของตนไม่แสดงอาการรังเกียจหรือถูกปัจจัยสี่ของต่าง ๆ ที่ตนเองหามาได้จากการทำหน้าที่การทำงานต่าง ๆ โดยชอบธรรม ทั้งในเวลารับทั้งในเวลาใช้สอย ไม่ว่าสิ่งที่เป็นของตนนั้น จะเป็นสิ่งที่ดีประณีตสวยงามหรือไม่ก็ตาม ก็ยินดีด้วยสิ่งนั้นด้วยความรู้สึกที่ว่า เราได้มันมาเป็นสมบัติของเราโดยถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรม กฎหมายบ้านเมืองและจารีตประเพณีต่าง ๆ

2) สันโดษ แปลว่า ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ กล่าวคือ มีความพอใจยินดีในปัจจัยสี่ของทรัพย์สินเงินทองที่เราได้มาแล้ว โดยปราศจากความรู้สึกมากมก เสียใจ มีอยู่เท่าใด ก็พอใจเท่านั้น ไม่ทะยานอยากได้ในสิ่งที่มีไม่ได้และไม่ได้มี ไม่ปรารถนามากเกินกำลังความสามารถของตน และไม่มี ความทะยานอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ซึ่งหมายถึง รู้จักพอประมาณนั่นเอง

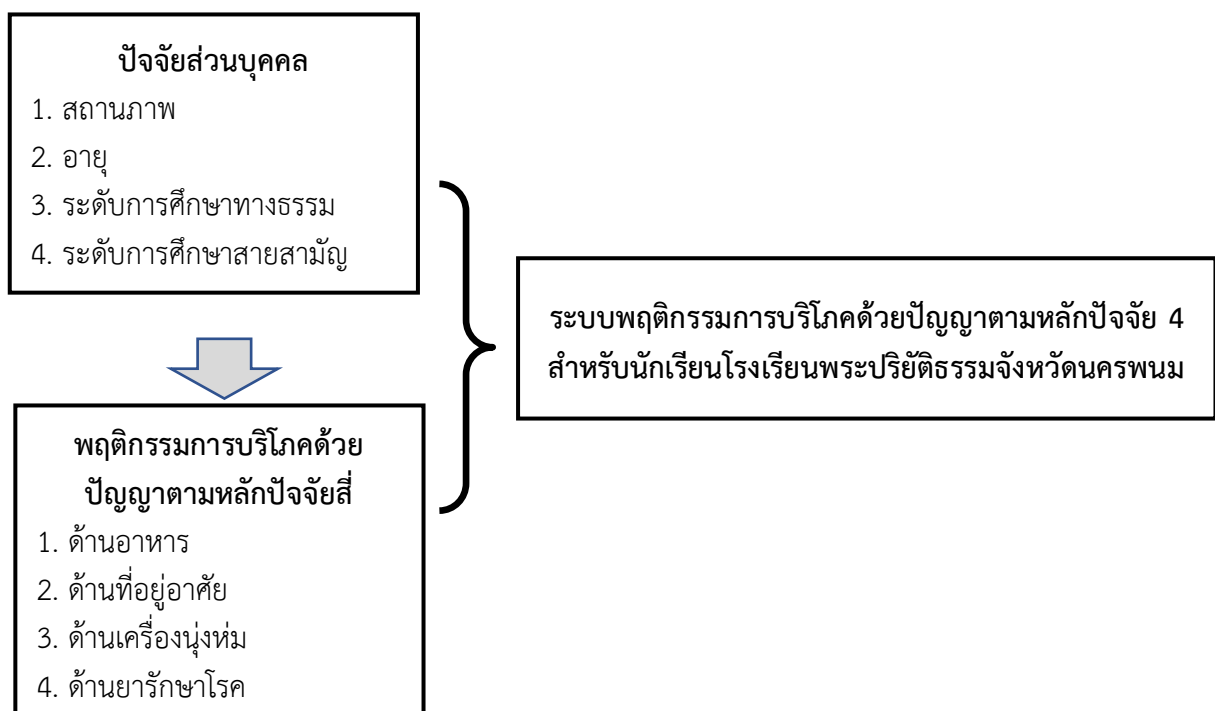
3) สันโดษ แปลว่า ยินดีด้วยใจที่เสมอ คือ การละจากความรู้สึกยินดีในสิ่งที่น่าสนใจ น่าปรารถนา และในสิ่งที่ไม่น่าสนใจ ไม่น่าปรารถนาซึ่งในทางพระเรียกว่า อิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์ ความสันโดษตามความหมายนัยนี้ มุ่งถึงการวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียง ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ มีทัศนคติเห็นภาพรวมของสรรพสิ่งเสมอกัน ไม่เดือดร้อนใจกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ลึงโลดใจกับสิ่งที่น่าปรารถนา ลักษณะนี้เรียกว่า ผู้สันโดษด้วยใจที่เสมอ (มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2533)

สรุปได้ว่า สันโดษ เป็นหลักธรรมสนับสนุนการพิจารณาปัจจัย 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยขัดเกลาจิตใจไม่ให้เกิดความโลภ ด้วยอำนาจตณหา หรือหากเกิดก็จะเกิดน้อย หลักธรรมข้อนี้ทำให้ผู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ สามารถยับยั้งชั่งใจ

ตัวเองไม่ให้ตกเป็นทาสของโลกธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตสังคมไทยสมัยในปัจจุบัน ในชีวิตประจำวันของคนเราก็มีความต้องการเครื่องบริโภค แต่การใช้เครื่องบริโภค จะต้องให้เหมาะสมกับสภาพของตนเองจึงจะเกิดความสุขได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัยสี่ สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัยสี่ สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยและพัฒนา (R & D : Research & Development) โดยกำหนดเป้าหมาย ออกแบบระบบ ทดลองใช้จนได้ผลเป็นที่พอใจแล้วจึงนำไปเผยแพร่เพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และการวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ ศึกษาวัดธาตุเรณูวิทยา อ.เรณูนคร จังหวัดนครพนม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 55 รูป กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 48 รูป จากการเทียบตารางของเครซี่และมอร์แกน และผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ผู้อำนวยการ 1 รูป ครูสอน 6 รูป/คน รวม 7 รูป/คน รวมประชากรทั้งสิ้น 62 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ วารสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 โดยสร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหา ในนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย และนำ

แบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ รับการแนะนำและปรับปรุงแก้ไข จากนั้นเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ก่อนนำไปทดลองใช้ และนำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดธาตุเรณูวิทยา อ. เรณูนคร จำนวน 48 รูป เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) (Cronbach) ได้ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.812) แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยคำถามคำถามอย่างเป็นระบบ เพื่อรวบรวมข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาจัดหมวดหมู่ สรุปและอภิปรายผล และนำเสนอประสิทธิภาพของระบบพฤติกรรมกรบิโรคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม ฉบับที่สร้างขึ้น นำเสนอที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงและพัฒนา นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบพฤติกรรมกรบิโรคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม

ผลการวิจัย พบว่า ด้านอาหาร โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ข้อท่านบริโภคอาหารตรงเวลาทุกมื้อทุกวัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อท่านเลือกบริโภคอาหารที่มีความสะอาด ถูกสุขอนามัย อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับ น้อย คือ ข้อท่านบริโภคอาหารครบทั้ง 5 หมู่ใน 1 วัน ด้านที่อยู่อาศัย โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อท่านดูแลห้องพักให้เป็นระเบียบมีค่าเฉลี่ย มากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ข้อท่านมีส่วนร่วมบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะฯ อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อที่อยู่อาศัยของท่านเป็นสถานที่ใช้ป้องกันหนาว ร้อน ฝนได้ดี ด้านเครื่องนุ่งห่ม พบว่า นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดธาตุเรณูวิทยา จังหวัดนครพนม โดยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อท่านศรัทธาในผ้ากาสาวพัสตร์ อันเป็นธงชัยพระอรหันต์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ข้อท่านซักเครื่องนุ่งห่ม เช่น จีวร สังฆาฏิ สบง อังสะด้วยมือ อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อท่านใช้เสื่อผ้าเครื่องนุ่งห่มอย่างรู้คุณค่าแท้จริงฯ และด้านยารักษาโรค โดยรวมทุกข้อ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อท่านงดดื่มน้ำอัดลม น้ำหวานเพื่อลดน้ำตาลในกระแสเลือด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ข้อท่านเดินจงกรม 30-60 นาที เป็นประจำทุกวันอยู่ในระดับปานกลางและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ข้อท่านดูแลรักษาร่างกายโดยตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำทุกปี

พัฒนาระบบพฤติกรรมกรบิโรคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม

ผลการวิจัย พบว่า การบริภคถือว่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ พระพุทธเจ้าตรัสให้ภิกษุพิจารณาบริภคปัจจัย 4 โดยแยกคย คือ เครื่องนุ่งห่ม ก็ใช้สอยเพื่อปกปิดร่างกาย ไม่ใช่เพื่อตกแต่งเป็นเครื่องประดับ อาหาร ก็รู้ว่บริภคเพื่อยังอัตภพร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ บรรเทาความหิวเก่า ป้องกันความหิวใหม่ เพื่อที่จะได้มีกำลังในการสร้างคุณความดี ที่อยู่อาศัย ก็ใช้สอยเพื่อบำบัดความหนาว ความร้อน และป้องกันอันตรายจากสัตว์และฤดูกาล ส่วนยารักษาโรค ก็ใช้เพื่อบำบัดเวทนา อาพาธต่าง ๆ ดังนั้น การ

บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 จึงต้องพิจารณาให้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ จึงจะได้รับประโยชน์สำหรับการบริโภคอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น การบริโภคแนวพุทธมีทรรศนะว่า การบริโภค คือการเลี้ยงชีวิตเพื่อความอยู่รอด เป็นความต้องการพื้นฐาน มนุษย์ทุกคนเกิดมาต้องบริโภค มิใช่บริโภคด้วยตัณหา ความอยากบริโภคเกินความจำเป็น รู้จักใช้เหตุผลหรือปัญญาก่อนที่จะบริโภค การบริโภคเช่นนี้ จึงชื่อว่า บริโภคด้วยปัญญา

1) การบริโภคอาหารด้วยปัญญา คือการบริโภคโดยอาศัยหลักพิจารณาให้เข้าใจวัตถุประสงค์ และคุณค่าของอาหารก่อนบริโภค พิจารณาแยกแยะคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมจากการบริโภคอาหาร

2) ที่อยู่อาศัยหรือเสนาสนะ ควรยินดีในที่อยู่ตน ไม่ว่าจะเลวหรือประณีต มีขนาดเล็กไม่หรูหราอลังการ ไม่สวยงามเหมือนบ้านอื่น ควรมีความพอใจในเสนาสนะตนตามฐานะและพรพรชา

3) จีวร เครื่องนุ่งห่ม มีความสำคัญและจำเป็นตามพระพุทธบัญญัติในฐานะเป็นเครื่องบริขารอุปโภคบริโภค แต่ให้บริโภคเพียงพอกันแต่กันลม กันหนาวและเหลือบุง สัตว์เลี้ยงคลานทั้งหลาย เพื่อปกปิดอวัยวะกันความอาย เพื่อบำบัดความหนาวอันเป็นเหตุให้เกิดอาพาธ

4) ยารักษาโรคหรือคิลานเภสัช ต้องพิจารณาบริโภคอย่างรอบคอบระมัดระวังว่าเมื่อบริโภคแล้วทุกเวชเณนาจะถูกระงับลง ในสภาพสังคมปัจจุบัน มีการใช้ยาเกินความจำเป็นที่เป็นโทษแก่ร่างกาย

ประเมินประสิทธิภาพของระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความถูกต้องของเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 รองลงมาคือ อยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.10 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ที่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.25 และพบว่ามี 2 ข้อ คือ ข้อปริมาณของเนื้อหาในแต่ละหน้าและข้อความเหมาะสมของเนื้อหาที่ระดับของผู้เรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม

ที่	ระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4	ระดับความพึงพอใจ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์	4.89	0.10	มากที่สุด
2	ความถูกต้องของเนื้อหา	5.00	0.00	มากที่สุด
3	ความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี	4.56	0.25	มากที่สุด
4	ความสอดคล้องของกรอบแนวคิด	4.78	0.17	มากที่สุด
5	ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหา	4.67	0.22	มากที่สุด
6	ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา	4.56	0.25	มากที่สุด
7	ความน่าสนใจในการดำเนินเรื่อง	4.56	0.25	มากที่สุด
8	ปริมาณของเนื้อหาในแต่ละหน้า	4.44	0.25	มาก
9	ความเหมาะสมของเนื้อหาที่ระดับของผู้เรียน	4.44	0.25	มาก
10	ความเหมาะสมของเครื่องมือ	4.56	0.25	มากที่สุด
รวม		4.64	0.20	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

หลักการบริโภคปัจจัย 4 ด้วยปัญญา คือ การพิจารณาในการใช้สอยปัจจัย 4 เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยลักษณะกฎเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ เพื่อมนุษย์จะได้ปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ พระพุทธเจ้าทรงวางรูปแบบของพระสงฆ์เป็นตัวอย่าง ด้วยการดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความต้องการปัจจัย 4 ประกอบด้วย (1) การบริโภคปัจจัย 4 ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต คือ การบริโภคปัจจัยสี่ที่ไม่เหมาะสมแก่ฐานะของบุคคล พระพุทธเจ้าแสดงไว้ในพรหมชาลสูตร ที่มณิกาย ตอนที่ว่าด้วยมหาศีล ความว่า จตเวเนจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดด้วยอาศัยดิรัจฉานวิชา เป็นเครื่องมือหากิน และ (2) การบริโภคปัจจัย 4 ด้วยปัญญา (ปัจจัยปฏิเสวนา) คือพฤติกรรมของมนุษย์ ได้แก่ การกิน ใช้ เสพ บริโภค ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมในการบริโภค หากบริโภคปัจจัย 4 ด้วยโมหะ จักก่อให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมา ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต ใช้จ่ายสิ้นเปลือง เกิดการขัดแย้ง แย่งชิง เบียดเบียนกัน การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและก่อมลภาวะในสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ระบบพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัยสี่ สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม” พบว่า ได้แก่ ระบบ ARAM ประกอบด้วย A = Aliment อาหาร (บิณฑบาต) คือ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ บริโภคแต่พอดี ไม่มาก-น้อยเกินไป เพื่อให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ R = Residence ที่อยู่อาศัย (เสนาสนะ) คือ ที่พักตั้งอยู่ในถิ่นเหมาะสม สิ่งแวดล้อมดี เจียบสงบ ประหยัด และทนทาน A = Attire เครื่องนุ่งห่ม (จีวร) คือ เครื่องแต่งกายเพื่อบำบัดหนาว ร้อน ลม แดด ยุง เหลือบ ใช้ปกปิดอวัยวะเพื่อกันอาย M = Medicine ยารักษาโรค (คิลานเภสัช) คือ ยา ใช้เพื่อกำจัดทุกข์เวทนาจากอาพาธและป้องกันมิให้โรคร้ายเบียดเบียน

การบริโภคปัจจัย 4 ในพระพุทธศาสนา คือ การใช้สอยผ้าจีวร กินดื่มอาหารบิณฑบาต ใช้สอยที่อยู่อาศัย เสนาสนะและใช้ยารักษาโรคตามพระธรรมวินัย เพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต พรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อสนองกิเลสตัณหาความอยาก แต่เป็นไปอย่างสันโดษ ไม่ฟุ่มเฟือย ในพระไตรปิฎกมีพระพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการบริโภคปัจจัย 4 ว่า ทรงอนุญาตไตรจีวรและผ้าอื่น ๆ เท่าที่จำเป็นสำหรับนุ่งห่มปกปิดร่างกาย ทรงบัญญัติการบิณฑบาตและข้อวัตรเกี่ยวกับการบริโภคอย่างผู้มีมารยาทดีในสังคม ทรงอนุญาตเสนาสนะที่สงบสงัดบนพื้นฐานความมักน้อยสันโดษ ให้รบกวนผู้อื่นน้อย ใช้ประโยชน์ได้สูงสุดและทรงอนุญาตคิลานเภสัชเฉพาะที่จำเป็นแก่การรักษาโรคที่เกิดขึ้นเท่านั้น เมื่อได้รับปัจจัย 4 มากก็พิจารณาโดยความเป็นธาตุเท่านั้น ในขณะที่บริโภคใช้สอยก็พิจารณาใช้อย่างมีสติ รู้คุณค่าที่แท้ ครั้นใช้สอยแล้วก็พิจารณาความจำเป็นที่ต้องบริโภคใช้สอยเพื่อมิให้เกิดความประมาท ข้อปฏิบัติในอุทฺตงควัตร การบริโภคบิณฑบาต การนุ่งห่มจีวร การใช้สอยเสนาสนะ การบริโภคบิณฑบาตควรใช้หลักโภชนาการตามหลักโภชนาการ เลือกโภชนาการที่จำเป็นและเจริญ อาหาระปฏิกุศลสัญญา การใช้สอยเสนาสนะ ควรพิจารณาเลือกเสนาสนะที่จำเป็นและการบริโภคคิลานเภสัชควบคู่กับการใช้ธรรมโอสธ จะช่วยสนับสนุนให้บรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนา เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักให้มนุษย์มีสติในการดำเนินชีวิต ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง การปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoen et al., 2021) และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Klomkul et al., 2023) ซึ่งจะเป็นผลทำให้บุคลากรมีจริยธรรมที่ดีงาม และนำความสุขมาให้แก่ตนเองและคนอื่นในสังคมหรือองค์กร รวมถึงมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางกายและจิตใจ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ องค์ความรู้ จากการนำหลักปัจจัย 4 มาบูรณาการออกแบบจำลอง ระบบพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครพนม แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 อธิบายภาพจากองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือระบบ ERCM System สามารถอธิบายโดยสังเขปดังนี้

A =	Aliment	อาหาร (บิณฑบาต)
R =	Residence	ที่อยู่อาศัย (เสนาสนะ)
A =	Attire	เครื่องนุ่งห่ม (จีวร)
M =	Medicine	ยารักษาโรค (คิลานเภสัช)
A =	Aliment	อาหาร (บิณฑบาต)

คือ การจัดหา การเลือกซื้อ และการบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าทางโภชนาการ โดยมีสารอาหารครบถ้วนและเพียงพอต่อการเสริมสร้างสุขภาพร่างกาย

สรุป

องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบพฤติกรรมการบริโภคตามหลักปัจจัย 4 เน้นการใช้สอยปัจจัยที่จำเป็นสำหรับชีวิตในสังคม และในทางพระพุทธศาสนาคือการใช้ปัจจัย 4 ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัชเป็นกิจวัตรประจำวัน ในการพัฒนาระบบ พบว่าระดับการพัฒนาระบบโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ด้านเครื่องนุ่งห่มอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีรายละเอียดการประเมินที่ดีในหลายข้อ ระบบที่พัฒนาขึ้นในบทความนี้เรียกว่า "ARAM" ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักปัจจัย 4 ในการดำเนินชีวิต

โดยมีองค์ประกอบคือ อาหาร (บิณฑบาต) ที่อยู่อาศัย (เสนาสนะ) เครื่องนุ่งห่ม (จีวร) และยารักษาโรค (คิลานเภสัช)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรนำระบบพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาตามหลักปัจจัย 4 ไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรมอื่น ๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรและนักเรียนให้มีความรู้ในการบริโภคปัจจัย 4 อย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย การฝึกอบรมและกิจกรรมให้ความรู้ในระบบนี้ควรจัดให้แก่ครูพระสอนศีลธรรมและผู้สนใจ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการนำไปใช้จริง นอกจากนี้ ควรมีการประชุมสัมมนาผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นประจำ เพื่อเผยแพร่และปรับปรุงระบบการบริโภคตามหลักปัจจัย 4 ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิเคราะห์ปัจจัย 4 เรื่อง ระบบการบริโภคปัจจัย 4 เพื่อสุขภาพสำหรับคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม รวมถึงศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบพุทธธรรมาภิบาลกับการบริโภคปัจจัย 4 ตามหลักคุณธรรมและหลักความคุ้มค่าเพื่อคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ชูชัย สมบัติไกร. (2554). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชษฐรัฐ กงรัตน์. (2567). การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน: การพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูงเพื่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(3), 1701 – 1720.
- ปณิศา มีจินดา. (2553). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: อรรถนิเวศ.
- ปาริณันท์ ปรางทิพย์อำไพ. (2566). โยนิโสมนสิการ: พุทธวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมออนไลน์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 10(5), 268-278.
- พระครูวรดิษฐ์ธรรมาภรณ์ (คำพันธ์ เมืองนนท์). (2563). แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. *Journal of Modern Learning Development*, 5(6), 199-213.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมปอง มุทิโต. (2547). *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินติ้ง.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2533). *มงคลดัตถปิณีแปล เล่ม 4*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วัดญาณเวศกวัน (2565). *การบริโภคด้วยปัญญา*. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.watnyanaves.net/>

สุปัญญา ไชยชาญ. (2550). *ยุทธศิลป์ของชนวน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ ศิริรินทร์ และ ภาวนา สอนพลู. (2564). *แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2566, จาก <https://doctemple.wordpress.com>.

Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.

Klomkul, L., Damnoen, S., Sawasdee, U., & Wilairadtanakun, A. (2023). Network Development of Buddhist Communication Innovative Space For Media Literacy of Thai Youths. *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*, 35, 919-935.

Schiffman, Leon G., & Kanuk, L. L. (1994). *Consumer Behavior*. (5th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.